

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зростання інтенсивності гібридного протистояння в світі внаслідок активізації зовнішніх акторів у проведенні інформаційно-психологічних спеціальних операцій (інших заходів впливу) відносно країни-об'єкта разом із тривалим протистоянням України російській агресії все більше спрямовує науковців до вивчення проблемних питань розгортання сфер соціальної екосистеми пов'язаних із людською діяльністю. Не залишається поза увагу дослідників й проблематика утримання темпів сталого розвитку системи державного управління. Адаптації та забезпечення стану стабільності системи державного управління — відкритої та керуючої системи, який відповідав би сучасній еволюційній траєкторії, можливо забезпечити сталий розвиток усього суспільства.

Трансформаційні процеси на тлі деструктивного тиску на публічний простір, і через нього на свідомість окремого індивіда, суспільство в цілому, окреслюють важливість розкриття сутності феномена інформаційно-психологічна безпека та феномену інформаційно-психологічна небезпека. Важливим також є встановлення взаємозв'язку між цими явищами задля досягнення необхідного балансу в розвитку відкритої соціальної системи, якою є суспільство, окрема соціальна сфера.

Ці та інші розмісли актуалізують комплексний підхід до вивчення безпекового середовища, проведення емпіричних досліджень, систематизації отриманих результатів й їх використання в управлінській діяльності, вдосконаленні концептуальних підходів, реалізації заходів у практичній площині.

Стан наукової розробленості теми. Дослідження розгортання системи державного управління, зокрема його соціально-технологічний та інформаційно-психологічний аспекти, мають міждисциплінарний характер і потребують розуміння теоретичних основ на певних наукових напрямках.

Важливе місце для розуміння трансформаційних процесів, а також формування системних механізмів забезпечення соціально-технологічного розвитку та інформаційно-психологічної безпеки, посідають наукові розробки

у сфері загальної теорії систем, представлені працями зарубіжних вчених Л. Бальцеревича [125], Н. Лумана [66], І. Прігожине [172], І. Стренгерс [172], А. Тоффлер [172] а також вітчизняними — Н. Алюшиної [5], О. Власюка [24], В. Голубь [30], В. Горбуліна [31], А. Качинського [48], Н. Кононенко [59], К. Крикуна [61], М. Орел [83, 84], Т. Пікуля [76], Л. Рябопол [89], Г. Ситника [95], В. Хіценка [154]. Цікаві розвідки із теоретичних підходів розкриття темпоральної парадигми та принципу комплементарності у С. Бородіної [18], С. Дорогунцова [36], Б. Жилієва [40], О. Ральчук [36], концепції зацікавлених сторін авторства Е. Фрімана і Дж. Мак-Веа [141].

Аспекти міждисциплінарного концепту інформаційно-психологічна безпека та нового підходу до наукових досліджень цього феномену у своїх працях висвітлювали науковці: В. Алещенко [3, 4], Д. Арабаджиєв [6], Н. Заріцька [41], С. Лихачов [65], Н. Науменко [70], М. Требін [105], О. Хміляр [4].

У фокусі інтересів з вивчення концептуальних підходів влади окремих країн та наднаціональних інститутів у визначенні потенційних загроз й організації протидії у гібридному протистоянні привертають увагу праці зарубіжних авторів Т. Джандера [149], А. Карпа [190], Е. Лонергана [156], Е. Лофгрена [158], М. Мак-Грегора [158], У. Мак-Намари [158], П. Модільяні [158], М. Монтгомері [156], А. Пауль [170], Дж. Рікелеса [170], А. Родрігуез [170], І. Челана [170], М. Чіхайя [170], Дж. Ші [170]. Також слід відзначити вітчизняних вчених з розробки окремих аспектів у дослідженні: сутності світової гібридної війни у різних її вимірах: В. Горбуліна [31], О. Власюка [24], О. Ляшенка [60]; методології державного управління — В. Бакуменка [7, 52], Ю. Ковбасюка [52–54], С. Кравченка [54], П. Надолішного та Ю. Сурміна [100].

Дослідження гібридного протистояння та інформаційного впливу зовні на публічну сферу країни-об'єкта, наслідків деструктивного тиску відносно системи державного управління, національної безпеки завдячує науковому доробку зарубіжних авторів, таких, як: А. Гарвей [145], Д. Килкуллен [152], У. Кларка [134], К. Олмстед [168], М. Редхеад [175], С. Уіллетц [168], С. Урізе [167].

Формуванню й розвитку окремого наукового напрямку у сфері безпекових досліджень сприяли праці О. Власюка [24], В. Горбуліна [31], О. Дзьобаня [35], Д. Дубова [39], С. Завгородньої [83], Г. Заворітньої [97, 98], А. Качинського [31], М. Орел [83], Т. Паламарчук [98], Т. Пікуля [76], Л. Рябопол [89], Г. Ситника [83, 97, 98], Т. Ткачука [104].

Значним внеском у набутті проблематики розбудови окремих складових системи та механізму державного управління стали праці вітчизняних науковців: О. Гриня [32], О. Джураєвої [34], С. Жданенко й Ю. Калиновського [45],

С. Мельничука [67], Ю. Москальчука [69], М. Орел [83, 96, 97], О. Рафальського [43, 44, 59, 86, 120], Г. Ситника [83, 84, 94–98], І. Ткача [103].

Еволюція концептуальних підходів до забезпечення національної безпеки, розвиток теорії систем та формування окремого напрямку досліджень стійкості системи державного управління завдячує насамперед О. Резніковій [87, 88], О. Чихонцовій [115] та іншим.

Обговорення понять «стратегічний наратив», «стратегічні комунікації» в розробках дослідників різних галузей науки, державного управління. Міждисциплінарного характеру додають наукові праці у сфері міжнародних стратегічних комунікацій Д. Дубова [39], соціальних комунікацій — Г. Піскорської [77], теоретичних розробок від Д. Дубова [39], М. Ожевана [74], А. Рагнева і М. Чеховської [114].

Дослідження прояву феномена «мова ворожнечі» в інтернет-середовищі, пропагандистському дискурсі країни-агресора від вітчизняних учених, зокрема, Л. Ажнюка [2], І. Бегер [110], М. Бутиріної [21, 22, 131], З. Галаджун [22], О. Головка [29], О. Гундерук [110], Р. Дубровського [47], П. Катеринича [47], І. Кіндрась [47], Л. Темченко [22], К. Темчур [131], Н. Фенько [110], В. Чекштуріної [113], А. Ярош [121].

Перебування іншого феномена — «постправа», в дискурсивному полі, якому було надано відповідну увагу в праці у контексті вивчення особливостей людського пізнання соціальної реальності, його місці в інформаційному просторі завдячує науковому доробку вітчизняних учених: О. Агаркову [1], М. Бутиріній [21, 22, 131], Ю. Візницькій [23], А. Гурківській [33], Л. Дорош [37], Т. Ковальовій [51], В. Крикуну [62], К. Мелекесцеву [159], З. Самчуку [90], Н. Саноцькій [91].

Досить цікаві прикладні дослідження зі стабілізації політичного поля України, прогнозних оцінок, механізмів авторства Г. Зеленько [43], О. Калакури [44], Ю. Шайгородського [119, 120].

Велика увага в вітчизняному науковому середовищі надавалася аксіологічним підходам оцінювання зміни ціннісних орієнтирів українського суспільства в різні історичні періоди в працях О. Варипаєва [68], П. Гай-Нижника [25], А. Далекорея [117], Н. Камінської [46], С. Кульчицького [63], О. Льовкіної [117], А. Міносяна [68], М. Міщенко [63], В. Огризка [72, 73], Л. Протосавицької [81], О. Турченко [106], Н. Українець [109], Л. Чупрія [117], О. Ярошко [122]. Розвитку національно-громадянського й етнічного в українському соціумі було приділено увагу співавторами А. Дегтеренком, М. Калакурою, В. Котигоренком, Н. Кочан, О. Ляшенком, Л. Мазукою, О. Майбородою, Ю. Ніколайцем, В. Новородовським та О. Рафальським [60].

Досягнення науково-технологічного прогресу не залишився поза увагою дослідників у цій сфері. Зокрема технології штучного інтелекту та її впливу на стан соціоекономічної екосистеми, що відображено у працях зарубіжних дослідників А. Гюстоцці [194], Ф. Лесплінггарта [133], С. Копеланда [194], К. Уаллнера [194], В. Чателета [132, 133], а також щодо механізмів формування демократичного інформаційного поля у працях Ю. Ніколаєця [71], М. Орел та Г. Ситника [96].

З тематики адюкратії — дослідження у В. Сухоноса [101], А. Леал-Родрігез [140], П. Пандувінарсіх й В. Рахмадані [169], Дж. Ролдана і С. Феліпе [140]. Дотичні: за концептуального підходу до створення ситуаційних центрів виконавчих органів регіонального управління Ю. Бродського і С. Ковбасюка [20]; ситуаційного підходу до адаптації суб'єктів господарювання в кризових умовах О. Тімінського [102], Л. Чорної [116]; впровадження адюкратії в публічну політику Р. Гааса [144], Д. Домбровського та С. Рейча [137], Ф. Рурке і П. Шульмана [180].

Питанням методології оцінювання процесів і результатів у складних системах, методологічного забезпечення державного управління присвячено чимало досліджень, серед яких варто виокремити роботи І. Алексеєнко [28, 95], В. Колтуна [57, 58], В. Горбуліна [31, 92], В. Гошовської [28], А. Качинського [31], В. Князева [52], Ю. Ковбасюка [52], С. Кравченка [83], Л. Комахи [28, 95], О. Орел [83], І. Розпутенка [52], Г. Ситника [95]. Сучасні наукові розробки з тематики психологічної готовності, психологічної стійкості керівника, лідерства в сфері державного управління відзначають праці вітчизняних учених: Т. Коломієць і Т. Кулаковського та О. Мосієнко [56].

Натомість проблематика сучасного формування та функціонування системи державного управління під впливом соціально-технологічного й інформаційно-психологічного аспектів представлена в науковій літературі поки фрагментарно. Недостатньо досліджені питання щодо методологічних підходів державного управління трансформаційними процесами в умовах воєнного стану і повоєнної відбудови, розширення функціональних спроможностей системи за рахунок більш активного впровадження інноваційної та адюкратичної функцій. Спостерігається тенденція поширення стратегічних наративів у світовому інформаційному просторі, таких явищ, як, зокрема мова ворожнечі, постправа. У той же час під виглядом забезпечення національної безпеки пропонуються безсистемні заходи в окремих галузях. Теоретичні розвідки не охоплюють достатньою мірою висвітлення значимості фактора перспективи країни у гібридному протистоянні, що торкається безпосередньо політико-управлінських аспектів, парадигми цінностей, вдосконалення кадрової політики з питань

якомога повного забезпечення контингенту державної служби належним інформаційно-психологічним захистом, а суб'єктів системи державного управління — стійкості.

Зазначені вище аспекти потребують належного наукового опрацювання, а відповідні наукові знання — подальшого розвитку з огляду на їх практичне значення в сучасних умовах розвитку системи державного управління. Такі міркування дозволяють ствердно говорити про наукову і практичну доцільність постановки й вирішення *наукової проблеми* — розроблення концептуальних, методологічних, інструментальних, прикладних компонентів забезпечення інформаційно-психологічної безпеки на рівні «людина — суспільство — держава» в державному управлінні, в умовах невизначеності безпекового середовища та повоєнної відбудови України, з урахуванням особливостей трансформаційних процесів держави разом із системою міжнародної безпеки.

В Україні дослідження особливостей трансформаційних змін системи державного управління під впливом соціально-технологічного й інформаційно-психологічного чинників розпочалися не так давно, і поки не досягли системного характеру. У вітчизняному експертному середовищі ще відсутній єдиний підхід до визначення ключових термінів, об'єктів, суб'єктів, векторів спрямування процесів трансформації, фактору перспективи країни в умовах світового гібридного протистояння, постправди, мови ворожнечі, показників забезпечення інформаційно-психологічної безпеки, ціннісних орієнтирів розбудови націєцентричної держави в епоху інформаційних технологій, зокрема штучного інтелекту — понять і категорій міждисциплінарного характеру. Незважаючи на ряд завдань, визначених у концептуальних засадах і підходах влади по забезпеченню національної безпеки, відсутнє наукове обґрунтування достатньою мірою формування сучасних підходів, вибору певної моделі розбудови соціоекономічної екосистеми, ключових завдань, що потребують вирішення, й інші фактори.

З огляду на викладене, а також з урахуванням особливостей формування системи державного управління в сучасних умовах, розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій на предмет врахування особливостей формування системи державного управління за транзиту суспільства через призму соціально-технологічного та інформаційно-психологічного аспектів має край важливе значення для державного управління.

Об'єкт дослідження — система державно управління.

Предмет дослідження — особливості формування системи державного управління в сучасних умовах: соціально-технологічний та інформаційно-психологічний аспекти.

Метою дослідження є дослідити особливості реформування системи державного управління в умовах зовнішнього інформаційно-психологічного впливу та впровадження технології штучного інтелекту в соціоекономічну екосистему.

Реалізація визначеної мети передбачала розв'язання **завдань**, зокрема:

- окреслити сучасне розуміння суспільних трансформацій та актуальних наукових підходів щодо циклічності процесів, визначення переваг стратегічного планування в державному управлінні та регулюванні процесом відновлення;
- визначити діалектику внутрішніх, іманентних причинно-наслідкових зв'язків, причин й джерел, механізмів і траєкторію розвитку та забезпечення інформаційно-психологічної безпеки;
- розглянути інноваційну й адгократичну функції держави через призму сучасної трансформації гібридного протистояння та розвитку технології штучного інтелекту;
- розкрити сутність, місце і значення технології адгократії у забезпеченні стійкості системи державного управління;
- систематизувати стратегічні наративи за їх змістом та тематикою для вироблення основи формулювання контрзаходів із забезпечення інформаційно-психологічної безпеки;
- вивчити особливості прояву феномену «мова ворожнечі» у парадигмі інформаційно-психологічної безпеки;
- визначити перспективи протидії постправді в системі державного управління;
- дослідити місце і роль фактора перспективи країни як чинника у забезпеченні сталого розвитку системи державного управління через парадигму концепції гібридної війни;
- розглянути вплив інформаційно-психологічного чинника на систему державного управління;
- розкрити взаємозв'язок між парадигмою цінностей та сучасним розвитком технології штучного інтелекту;
- визначити місце і роль концепту національної стійкості відносно системи національної безпеки з протидії зовнішньому деструктивному інформаційно-психологічному впливу на публічний простір;
- проаналізувати прояви особистісної психологічної стійкості керівних кадрів державних адміністративних органів через механізм управління стресом, які перебувають під постійним деструктивним тиском від інформаційно-психологічного впливу;
- обґрунтувати необхідність впровадження професійного навчання працівників, на яких поширюється дія Закону України «Про державну

службу», сучасних підходів з формування в них психологічної стійкості й лідерства, як одного із механізмів забезпечення інформаційно-психологічного захисту керівного складу.

Методологія дослідження. Дослідження проводилося в кілька етапів. На початку — огляд наукової літератури, групування джерел за основними напрямками, зокрема: теорія систем, теорія самоорганізації, теорія феномену часу, діалектика як теорія розвитку, дослідження у сфері трансформаційних перетворень. Враховуючи необхідність опису й уточнення основних системних механізмів і процесів забезпечення стійкості функціонування системи державного управління й інформаційно-психологічної безпеки, було виокремлено та проаналізовано окремі наукові праці з питань методології державного управління, розробки певних категорій суспільних трансформаційних процесів, підходів розкриття темпоральної парадигми, парадигми складної екзогенної циклічності, концепту суспільних трансформацій, концепції зацікавлених сторін, концепції модернізації, ситуаційного підходу. На цьому етапі застосування таких підходів, як аналіз, синтез, аналітичний, системний, системно-структурний, структурно-функціональний, історичний, ситуаційний, аксіологічний, онтологічний, детермінізму, квантової фізики і механіки, й методів, зокрема сходження від абстрактного до конкретного, індукції та дедукції, формально-логічне мислення дозволило сформулювати теоретичну основу подальшого дослідження. А саме: визначити особливості прояву феномена «відновлення», трансформаційних процесів в державному управлінні завдяки принципу комплементарності, резонансу, циклічності, лінійності і функціональності, соціальної доцільності; умов забезпечення домірності до часових й еволюційних закономірностей розвитку керуючих систем; важливості стратегічного планування процесу відбудови на основі кількох циклів функціонування основних середовищ — внутрішнього та зовнішнього, концепції залучення і взаємодії зацікавлених сторін до відбудови України; окреслити основні положення концепції довіри та безпека в цифровому просторі; виокремити характерні ознаки інноваційної й адгократичної функції державного управління. Разом із цим, виявлені закономірності дали змогу уточнити основні дефініції, встановити системні елементи і зв'язки, визначити шляхи адаптації соціальних технологій до держави, умови формування інформаційного поля, питомі характеристики технології на основі принципу «ad hoc» і застосування в праці поняття «технологія адгократії», значення інноваційної функцій та функції адгократії як складових системи державного управління. Виділити взаємозв'язки забезпечення інформаційно-психологічної безпеки, суттєві причинно-наслідкові зв'язки між впливом інформаційно-психологічного чинника на систему державного управління, національної безпеки

і потребою побудови стійкої системи інформаційно-психологічної безпеки як її складника, стадії розвитку безпекових категорій в діалектиці, системоутворювальний фактор у формуванні інформаційного поля, інформацію як системоутворювальний фактор соціальних і керуючих систем, організаційні форми ситуативного управління. Виявити об'єктивні залежності інформаційного продукту від культури адюкратії, парадигми цінностей. Охарактеризувати критерії, чинники, показники безпекового стану у сфері державного управління, які мають міждисциплінарний характер та можуть становити основу для розроблення специфічних показників процесу відновлення, взаємозумовленості, стабільності, стійкості у різних сферах соціоекономічної екосистеми.

На наступному етапі дослідження здійснено огляд й аналіз поширених в розвинених країнах практик й концептуальних підходів: у безпековій проблематиці, сфери публічного управління та адміністрування; розвитку мультидомених середовищ, зокрема інформаційного, цифрового, онлайн простору; діючих нормативно-правових положень, рекомендацій, аналітичних звітів й експертних досліджень провідних міжнародних установ та організацій, таких, як: Європейський Союз, Європейська Комісія, НАТО, Сполучені Штати Америки, Німеччина, Атлантична рада (США), Інститут Гудзону (США), Королівський об'єднаний інститут оборонних і безпекових досліджень (Велика Британія), Інститут стратегічного діалогу (Німеччина), Центр безпеки і оборони Німецької ради з міжнародних відносин, Лабораторія цифрових судових досліджень при Атлантичній Раді (США), інтернет-провайдер Гугл. Крім цього, вивчено досвід низки країн щодо впровадження новітніх підходів в систему державного управління у напрямі розширення функціональних спроможностей, підвищення стану безпеки в окремих секторах — США, Німеччина, Фінляндія, Швеція. Наголошено на особливостях застосування досягнень науково-технологічного розвитку, зокрема технології штучного інтелекту юрисдикціями, які було віднесено до категорії країн-суб'єктів гібридного протистояння та пов'язаних із ними державними і недержавними факторами, передусім росії, КНР. Додатково на цьому етапі застосовувалися спостереження, анкетування працівників корпусу державної служби окремого адміністративного органу, порівняння, аналогії, що сприяло виокремленню передових світових практик, які мають потенціал для імовірної імплементації в Україні.

Таким чином, поєднання теоретичних методів та емпіричних досліджень дозволило не лише вирішити визначені наукові завдання, а й сформувати висновки та рекомендації, які мають важливе практичне значення для України.

Керуючись логікою дослідження, було визначено структуру монографії, яка складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до них, а також загального висновку, списку використаних джерел.

Рукопис підготовлений в рамках плану науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт Науково-дослідницького інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, зокрема кафедр: глобальної та національної безпеки за темою «Державна політика щодо врегулювання воєнно-політичних конфліктів та реінтеграції тимчасово окупованих територій» (номер державної реєстрації 0123U102174, 2023 р.); державного управління — «Використання можливостей статусу кандидата на вступ в ЄС для підвищення ефективності публічного управління та адміністрування в Україні» (0123U102187, 2023 р.); публічної політики — «Публічне управління в умовах кризових ситуацій: теорія та практика» (0124U000045, 2024 р.); регіональної політики — «Теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій запровадження інноваційних управлінських технологій у місцевому самоврядуванні» (0123U102412, 2023 р.).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дана робота — одна з наукових праць, у якій комплексно, із використанням сучасних методів пізнання, урахуванням новітніх досліджень науки державного управління, теорії і методології державно-управлінської діяльності, досліджено особливості та здійснено системний аналіз сутності сучасного стану соціальних й технологічних трансформаційних перетворень. Цю монографію можна охарактеризувати як дискурс теорії і практики прояву таких феноменів, як відновлення, інформаційно-психологічна безпека, адюкратія, стратегічний наратив, мова ворожнечі, постправа, фактор перспективи країни за гібридного протистояння, який, з огляду на впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема технології штучного інтелекту у сферу державного управління, є необхідним та важливим на шляху розвитку науки державного управління.

Практичне значення окремих положень рукопису обумовлюється тим, що сформульовані положення, висновки можуть бути використані державними службовцями і посадовими особами місцевого самоврядування у практичній діяльності, науковцями — для подальших розробок з цієї проблематики, вищим закладом освіти — під час підготовки аспірантів й магістрів публічного управління та адміністрування, перепідготовки і підвищення кваліфікації корпусу державних службовців.

Апробація результатів дослідження відбувалася під час численних наукових і науково-практичних конференцій, включно міжнародних, круглих столів, семінарів й інших заходів. Практична реалізація стала можливою завдяки проведення автором монографії семінарів і лекцій в рамках підготовки бакалаврів та магістрів Інституту за програмами: *освітньо-професійними* — «Урядування

у публічній сфері», «Урядування у сфері національної безпеки»; *освітньо-науковими* — «Стратегічний менеджмент у сфері національної безпеки», «Парламентаризм і парламентська діяльність».

Простір для подальших досліджень. Хоча дослідженню проблематики суспільних трансформацій в умовах воєнного стану, повоєнної відбудови України, а також особливостей забезпечення стабільності системи державного управління в контексті світового гібридного протистояння та епохи штучного інтелекту нині провадяться досі активно, усе ж залишається науковий простір для подальших розвідок. Зокрема, наукового і практичного вирішення потребують питання, що стосуються комплексного підходу до забезпечення високої спроможності державного управління управляти ризиками, що пов'язані із зовнішнім деструктивним тиском на публічний простір з боку акторів країни-агресора шляхом інформаційно-психологічного впливу на вітчизняне суспільство, та інші. В теоретичній площині перспективні наукові розвідки, зокрема, в дослідженнях технології адюкратії, мультидоменних середовищ, фактора перспективи країни в системі міжнародної безпеки, прояву феномена «мова ворожнечі», «постправа», «інформаційно-психологічна безпека», «інформаційно-психологічна небезпека», та їх практичного застосування в системі державного управління як функціональні складові в забезпеченні інформаційно-психологічної безпеки.

Автор висловлює щире вдячність за підтримку й сприяння в підготовці цієї монографії керівництву ННІ публічного управління та державної служби Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, зокрема *Ларисі Григорівні Комасі*, доктору філософських наук, професору, директору Інституту. Також глибоко вдячний рецензентам — *Наталії Григорівні Клименко*, доктору наук з державного управління, професору, професору кафедри глобальної та національної безпеки ННІ публічного управління та державної служби Київського національного університету ім. Тараса Шевченка; *Сергію Юрійовичу Лукіну*, доктору наук з державного управління, директору Регіонального центру підвищення кваліфікації Київської області; *Андрію Григоровичу Лотареву*, кандидату наук з державного управління, проректору з наукової роботи Університету економіки та права «КРОК» за виявлений інтерес до матеріалу дослідження, доброзичливі відгуки і змістовні зауваження, що сприяли підвищенню якості праці.